

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Conflict Regulations in Divided Societies

Lijphart, A.

Citation

Lijphart, A. (1974). Boekbespreking van: Conflict Regulations in Divided Societies. *Acta Politica*, 9: 1974(2), 215-216. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449441>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449441>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

protest. Afhankelijk van de strategie en tactiek, ontwikkeld door de leiders, en het door de aktie bereikte succes, zal de politieke protestgroep zich langs een van de volgende lijnen ontwikkelen:

- uitmonden in een grote, eenmalige uitbarsting van protest, waarna de groep langzaam weer desintegreert,
- leiden tot ongestructureerde en voortdurende uitbarstingen,
- geleidelijk geïnstitutionaliseerd raken, waardoor de groep zelf een onderdeel van de gevestigde orde wordt (en het protest zichzelf zou raken),
- of verradicaliseren tot een revolutionaire organisatie met als taak het voorbereiden van de politieke revolutie.

Het woord 'revolutie' is zo algemeen en zo geladen met emotie dat het nauwelijks bruikbaar lijkt, zo wordt in *deel V* gesteld. De academische omschrijvingen van het begrip revolutie vallen binnen een drietal algemene categorieën:

- de meest beperkte definities van het begrip revolutie worden in het algemeen door historici gebruikt; revolutie staat dan voor een paar grote historische omwentelingen zoals in Engeland rond 1640, in Frankrijk in 1789 en in Rusland in 1917.
- de breedste definities van revolutie duiden op veranderingen in sociale normen, structuren of gedrag t.g.v. nieuwe ontwikkelingen in de demografie, communicatie en technologie.
- tussen deze uitersten ligt een definiëring waarbij revolutie beperkt wordt tot het politiek gebeuren en dan slaat op het toepassen van geweld op grote schaal en het uiteenvallen van de samenlevingsorde.

Algemene kenmerken van revolutie zijn 1) het illegitiem gebruik van geweld 2) met als doel langs illegale weg structuur, personeel en gedrag van de overheid te veranderen 3) teneinde permanente veranderingen in waarde- en gedragspatroon van het sociaal systeem in kwestie te bewerkstelligen.

Misschien omdat zij bij herlezing van de delen I tot en met IV erachter kwamen dat zij stelselmatig vergeten waren te spreken over de oorzaken van de bestudeerde verschijnselen komen de beide schrijvers op de valreep met een tweetal verklaringen van de oorzaken van een politieke revolutie, een progressieve en een conservatieve verklaring:

- hun progressieve verklaring van het verschijnsel politieke revolutie komt erop neer dat het uitblijven van bepaalde veranderingen in de diverse sectoren van de samenleving het menselijk geluk tegenhouden en derhalve noodzakelijkerwijs moet leiden tot een revolutie.

- terwijl de conservatieve verklaring stelt dat juist het te snel veranderen van bepaalde sectoren van de samenleving onvermijdelijk tot revolutie zal leiden.

Hier wreekt zich het causaal denken. Revolutie kan immers ook de aangewezen weg zijn om een verdergelegen doel te bereiken!

Het is jammer dat een op zich aardige opzet niet heeft geleid tot een leerboek voor studenten in de (vergelijkende) politicologie, geschikt om de gesignaleerde verschijnselen in de werkelijkheid op een werkelijk veelzijdige manier te bestuderen. Om het waardoor maar vooral ook het waartoe van die verschijnselen te begrijpen. Want een politicologie, vergelijkend of niet, die zich alleen maar bezig houdt met het verklaren hoe het komt dat iets is, maar niet toekomt aan de vraag hoe we iets krijgen dat nog niet is, is een politicologie zonder toekomst.

Frank R. Boddendijk

Eric A. Nordlinger,

Conflict Regulation in Divided Societies.

Cambridge Mass. (Harvard University, Center for International Affairs, Occasional Papers in International Affairs, Number 29), January 1972, — 137 p., z.p.

Deze studie is een onderdeel van de vooral in de laatste tien jaren sterk ontwikkelde literatuur over de problemen van politieke stabiliteit en de oplossing van conflicten in verdeelde, plurale samenlevingen. Een groot gedeelte van deze literatuur is in de vorm van case-studies van landen die ondanks een grote mate van verdeeldheid toch in staat zijn gebleken de hieruit voortspruitende conflicten vreedzaam en tot voldoening van de tegenstanders op te lossen. Nordlinger tracht op grond van de in deze studies aanwezige gegevens een algemene theorie op te bouwen en een alternatief democratisch model te schetsen. De situaties die hij onder de loep neemt zijn België sinds 1830, Nederland in de periode 1890-1917, Oostenrijk 1945-1965, Zwitserland in de 19e eeuw, en Libanon en Maleisië sinds hun onafhankelijkheid in respectievelijk 1943 en 1957. Hij betoogt niet dat deze zes gevallen representatief zijn voor de gehele populatie van conflicten met vreedzame oplossing, maar hij benadert dit doel wel enigszins door situaties te selecteren die onderling sterk van elkaar verschillen (blz. 18-19).

Na de probleemstelling (hoofdstuk I) behandelt Nordlinger in het tweede hoofdstuk de vraag *hoe* de conflicten in deze zes verdeelde samenlevingen werden opgelost en hij komt tot de conclusie dat er zes 'conflict-regulating practices' zijn: een grote coalitie van alle partijen, het evenredigheidsprincipe, het veto-recht, doelbewuste depolitiseren van potentieel gevaarlijke twistpunten, compromissen en concessies (blz. 21-31). Over de eerste vier van deze spelregels is al eerder veel geschreven door politicologen en bestaat onder hen een grote mate van overeenstemming. Er dienen echter vraagtekens te worden geplaatst bij de stelling dat compromissen en concessies ook als spelregels moeten worden beschouwd, voornamelijk omdat deze begrippen te ruim zijn. De eerste vier regels zijn namelijk ook specifieke vormen van compromis. Uit de voorbeelden die Nordlinger geeft blijkt echter dat hij in het bijzonder een bepaald soort compromis op het oog heeft, waarbij een oplossing wordt gevonden voor twee of meer vraagstukken tegelijk: 'When single issues cannot be directly compromised, each conflict group "wins" one and "loses" another' (blz. 27). Hij spreekt in dit verband van een 'package deal' — een iets te algemene term omdat de essentie van deze spelregel het duidelijkst blijkt in situaties waarbij niet alle strijdpunten voor alle partijen van even groot belang zijn en waarbij wordt gezocht naar een oplossing die de winsten van elke groep m.b.t. voor deze groep belangrijke zaken maximaliseert en die de verliezen zo veel mogelijk laat neerkomen op zaken van ondergeschikt belang. Met concessies bedoelt Nordlinger in het bijzonder unilaterale concessies van sterkere aan zwakkere groepen. Deze kunnen een sterke pacificerende werking hebben, maar bij intense conflicten komt een dergelijke grootmoedigheid uiteraard zelden voor. Tevens moet worden opgemerkt dat ook deze regel minstens één van de eerste vier overlapt: het veto-recht is vooral voor kleine minderheden van werkelijk levensbelang.

Nordlinger geeft ook aan welke middelen *niet* bijdragen tot het oplossen van conflicten, hoewel ze soms wel daartoe aangewend worden, en zelfs tot het verscherpen van conflicten kunnen leiden: federalisme, secessie, de meerderheidsregel

en het scheppen van een sterk nationaal bewustzijn (blz. 31-39). Zijn verwerping van het meerderheidsprincipe vloeit logisch voort uit zijn eerdere positieve conclusie m.b.t. de tegenovergestelde principes van evenredigheid, grote coalitie en veto-recht. De eerder genoemde regels impliceren ook het aanvaarden van verschillende groepen met hun uiteenlopende belangen en wensen en zijn dus ook in strijd met een doelbewuste opwekking van nationalistische sentimenten. Dit middel kan op zijn best alleen op lange termijn werken en veroorzaakt op korte termijn waarschijnlijk meer verdeeldheid dan eenheid. Zijn afwijzing van federalisme en secessie hangt samen met zijn argument in een later hoofdstuk dat duidelijke grenzen tussen en isolement van met elkaar in conflict verkerende groepen geen bijdrage tot een vreedzame oplossing kan zijn (blz. 104-110): '... federalism may actually contribute to a conflict's exacerbation and the failure of conflict regulation' (blz. 31); 'territorial isolation increases the probability of the most violent form of strife — civil war' (blz. 109). Natuurlijk zijn er gevaren verbonden aan een gedeeltelijke scheiding (federalisme, verzuiling, enz.) en aan volledige scheiding (secessie), maar alleen als er over deze middelen onenigheid bestaat. Hetzelfde geldt echter bijvoorbeeld ook voor het veto-recht: dit middel functioneert alleen indien het door alle groepen aanvaard wordt en er met mate gebruik van wordt gemaakt. Het lijkt er sterk op dat we hier te maken hebben met het vooroordeel waarop S. P. Huntington wijst in zijn voorwoord bij Nordlinger's boek: 'The twentieth century bias against political divorce, that is, secession, is just about as strong as the nineteenth century bias against marital divorce. Where secession is possible, contemporary statesmen might do well to view it with greater tolerance'. Inderdaad is de *mogelijkheid* van secessie een noodzakelijke voorwaarde, maar deze mogelijkheid wordt juist door 'territorial isolation' geschapen.

In hoofdstuk III en IV behandelt Nordlinger het vraagstuk van de motieven die leiden tot het zoeken naar oplossingen van conflicten met een of meer van de eerder genoemde middelen en de vraag onder welke omstandigheden deze motieven het sterkst tot uiting kunnen komen. Evenals de meeste andere onderzoekers komt hij tot de conclusie dat de verklaring vooral moet worden gezocht op het niveau van de elites en dat de elites hiervoor een dominerende invloed over hun volgelingen nodig hebben die op verschillende manieren kan worden verkregen: 'apolitical quiescence, acquiescent attitudes to authority, patron-client relationships pyramided to the national level, and mass parties with extensive organizational capabilities' (hoofdstuk V, blz. 85). Hij gaat echter verder dan de meeste auteurs wanneer hij claimt dat factoren op het non-elite niveau in het geheel geen invloed hebben. Dit betekent dat hij zowel de crosspressures hypothese als de isolements-hypothese verwerpt. Hij komt hierop echter toch weer gedeeltelijk terug door te wijzen op de negatieve invloed die het snelle sociaal-economisch moderniseringsproces in de minder ontwikkelde landen uitoefent op de mogelijkheid om conflicten te pacificeren (hoofdstuk VI). Veel gevolgen van dit proces zijn namelijk vooral op het non-elite niveau van belang.

De kracht van Nordlinger's boek ligt niet zozeer in het brengen van nieuwe ideeën als in het classificeren en kritisch en logisch doordenken van bekende hypothesen. Dat hij daarbij ook wel eens de neiging heeft door te draven en zijn kritiek soms ontaardt in spitsvondigheid moet hem vergeven worden, omdat de grote lijnen van zijn betoog voor onderzoekers op dit terrein zeer verhelderend zijn.

A. Lijphart

C. Taylor and M. C. Hudson,

World Handbook of political and social indicators.

London (Yale University Press), 1972, 443 p., £ 6.50.

L. D. Wilcox a.o.,

Social indicators and societal monitoring — an annotated bibliography.

Amsterdam (Elsevier), 1972, — 464 p., f 32,—.

In de nieuwe editie van het World Handbook of Political and Social indicators ligt het resultaat opgeslagen van een gigantische verzamelactiviteit: van meer dan honderddertig landen wordt een schat van gegevens gepresenteerd betreffende een groot aantal sociale, politieke en economische variabelen, ieder vergezeld van een grondige methodologische verantwoording, systematisch en overzichtelijk gegroepeerd en neergelegd in tabellarische en/of grafische vorm. Het geheel is onderverdeeld in hoofdstukken over politieke structuur en 'performance' (mogelijk te vertalen als 'de prestaties/het effectief functioneren van het politieke stelsel'), politiek protest en regeringswisseling ('executive change'), sociale patronen, nationale hulpbronnen en ontwikkeling, externe relaties en tenslotte een korte beschouwing als samenvattende analyse.

Met de tweede editie van hun handboek hebben Taylor en Hudson belangrijke uitbreidingen en wijzigingen willen aanbrengen op het wereldomspannende materiaal, dat voor de eerste editie werd bijeengebracht. Niet alleen zijn de gegevens bijgewerkt tot omstreeks 1965-1967, maar ook zijn er een groot aantal nieuwe variabelen geïntroduceerd. In de eerste editie had het overgrote deel van de gegevens betrekking op de sociale en economische context, waarbinnen politieke verschijnselen geplaatst moeten worden, zoals o.a. onderwijspeil, urbanisatie, volksgezondheidstoestand, inkomens- en landverdeling, nationaal inkomen, demografische ontwikkelingen, industrialisatie; deze variabelen zijn in de tweede editie in bijgewerkte vorm weer terug te vinden. Daarenboven zijn in de tweede editie gegevens opgenomen over specifiek politieke variabelen onder het hoofd 'structuur', 'performance', 'protest' en 'regeringswisseling': hieronder zijn gegevens te vinden over de leeftijd van de nationale politieke instellingen, de bestedingen voor onderwijs/defensie, de militaire mankracht, het binnenlandse veiligheidsapparaat, partijversplintering, persvrijheid, opkomst bij verkiezingen en onregelmatigheden bij verkiezingen. Ook de internationale betrekkingen kregen in de tweede editie een ruimere plaats toegekend door het introduceren van materiaal over buitenlandse interventie, lidmaatschap van internationale organisaties, diplomatieke vertegenwoordiging, buitenlandse hulpverlening, concentratie van de export per land en per exportartikel en tenslotte de economische afstand van elk land ten opzichte van de supermogendheden.

Verder is er een nieuwe serie gegevens opgenomen over 'politieke gebeurtenissen' in de verschillende landen, in de vorm van tijdreeksen (op basis van jaarlijkse scoring) over een periode van twintig jaar. Deze staan ondergebracht bij 'politiek protest en regeringswisseling' en geven informatie over protestdemonstraties, onlusten, sanctionerend regeringsoptreden, buitenlandse interventies, normale regeringswisselingen, verlenging van regeringsmandaat, aanpassingen in de regeringsamenstelling en tenslotte onregelmatige regeringswisselingen. Volgens Michael Hudson, die in Comparative Politics van juli 1973 (pp. 611-629) dit materiaal vergelijkt met de Cross-Policy Time Series Data van A.S. Banks & Associates, ligt